

МІЖРЕГІОНАЛЬНА  
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ



МАУП

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ  
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ  
РОБОТИ СТУДЕНТІВ  
з дисципліни  
“ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПРОФОРІЄНТАЦІЇ”  
(для спеціалістів)**

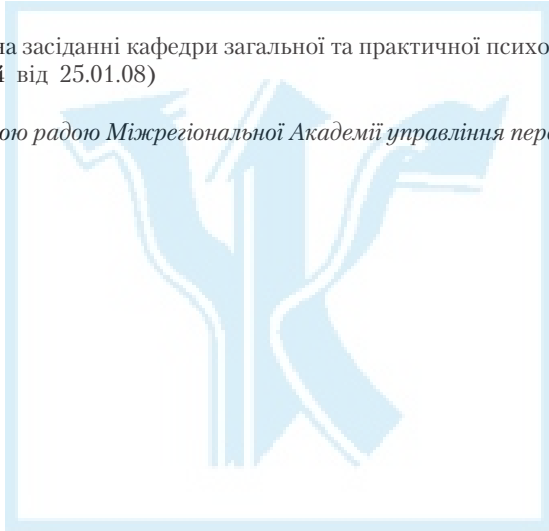
МАУП

Київ  
ДП «Видавничий дім «Персонал»  
2009

Підготовлено доцентом кафедри загальної та практичної психології  
*Н. П. Зубалій*

Затверджено на засіданні кафедри загальної та практичної психології  
(протокол № 4 від 25.01.08)

*Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом*



**Зубалій Н. П.** Методичні матеріали щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни “Психологічні основи профорієнтації” (для спеціалістів). – К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. – 28 с.

Методичні матеріали містять пояснювальну записку, тематичний план, методичні вказівки щодо змісту інформації, основні поняття до кожної теми, питання, які виносяться на самостійне опрацювання, творчі завдання для практичної роботи, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія  
управління персоналом (МАУП), 2009  
© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2009

## ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Методичні матеріали містять завдання для самостійної роботи студентів з дисципліни “Психологічні основи профорієнтації”, складені відповідно до програми вивчення дисципліни, які передбачають підготовку відповідей на контрольні питання та завдання, а також розв’язання проблемних ситуацій та творчих завдань.

Мета самостійної роботи — засвоєння й закріплення теоретичних знань з дисципліни, розвиток у студентів уміння застосовувати знання на практиці.

Питання для самоконтролю передбачають активізацію студентів, ґрунтовне усвідомлення психологічних основ профорієнтації. Творчі завдання передбачають розвиток практичних умінь застосовувати набуті теоретичні знання для аналізу теоретичних та конкретних прикладних проблем профорієнтації. У результаті вивчення навчальної дисципліни “Психологічні основи профорієнтації” студент має

*знати:*

- предмет і завдання психологічних основ профорієнтації;
- місце профорієнтації у системі наукового пізнання;
- основні напрями профорієнтації;
- напрями підвищення рівня професійної готовності;
- способи здійснювати професійний вибір, використовуючи при цьому особистісні властивості;
- ресурси і професійну інформацію;
- особливості професійної орієнтації;

*уміти:*

- визначати професійну зрілість;
- діагностувати психологічну сутність життєвого і професійного самовизначення;
- планувати своє професійне життя;
- визначати життєві цінності при виборі професії;
- визначати емоційне ставлення до вибору професії;
- застосовувати здобуті знання у вирішенні ситуації вибору професії;
- прогнозувати успішність навчання та професійної діяльності особистості;
- аналізувати умови, особливості діяльності і вимоги професії до майбутніх професіоналів;

- визначати рівень розвитку професійно важливих якостей особистості та їх відповідність вимогам професії;
- створювати професіограми та психограми в різних сферах діяльності;
- визначати методи професійної орієнтації в системі профвідбору;
- розробляти організаційно-методичні основи професійного психологічного відбору.

**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН**  
**дисципліни**  
**“ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПРОФОРІЄНТАЦІЇ”**

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1	<b>Змістовий модуль I. Теоретико-психологічні аспекти професійної орієнтації особистості</b> Теоретичні основи професійної орієнтації
2	Психологічні основи професійної освіти
3	Професійне самовизначення особистості
4	<b>Змістовий модуль II. Практичні аспекти професійної орієнтації особистості</b> Професіографія в системі професійної орієнтації
5	Професійне консультування як компонент профорієнтації
6	Психологічні особливості професійного відбору
7	Психологічна характеристика професійної придатності особистості
8	Психодіагностичні методи і прогноз діяльності в системі психологічного відбору
Разом годин: 135	

## **ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ**

### **Змістовий модуль І. Теоретико-психологічні аспекти професійної орієнтації особистості**

#### ***Тема 1. Теоретичні основи професійної орієнтації***

Предмет та завдання професійної орієнтації. Профорієнтація та її основні складові. Зв'язок профорієнтації з іншими науками. Управління професійною орієнтацією.

Профорієнтація як науково-практична система підготовки особистості до свідомого професійного самовизначення.

Мета, завдання та структура системи професійної орієнтації. Психологічний аналіз наукових концепцій вивчення професійної орієнтації. Особистісно зорієнтований підхід до вивчення професійної інформації.

**Мета:** дати визначення поняття про систему професійної орієнтації.

**Методичні вказівки:** при виконанні завдань студентам необхідно звернути увагу на систему професійної орієнтації.

**Словникова робота:** професії, професіонали, професіональні стратегії, групи професій, професіоналізм, типології професіоналів, індивідуальні відмінності, праксис професіонала, гнозис професіонала, інформованість, знання, досвід, культура професіонала, психодинаміка працівника, диференційно-професіографічні знання, професіональна самосвідомість, професійна культура і підготовка, психологічна профконсультація.

#### **Питання та завдання для самоконтролю**

1. Мета, завдання та структура системи професійної орієнтації.
2. Покликання: сутність, види, форми.
3. Діагностичний підхід у профорієнтації.
4. Психологічний аналіз наукових концепцій вивчення професійної орієнтації.
5. Використання психотехніки у профорієнтації.
6. Професійне самовизначення та покликання.
7. Розвиток особистості як професіонала.

8. Професія як діяльність і сфера прояву творчих здібностей особистості.
9. Праксис професіонала.
10. Психологічні особливості проектування життєвого шляху особистості.

### **Творчі завдання та проблемні ситуації**

1. Визначіть компоненти професіоналізму:
  - а) властивості особистості як особистості, суб'єкта діяльності (спрямованість, ставлення до зовнішнього світу, до людей, до діяльності, ставлення до себе, особливості саморегуляції);
  - б) психодинаміка;
  - в) інформованість, знання, досвід.
2. Поясніть особливості методів аналізу образу світу у представників різних професій:
  - а) робота радіооператора вимагає концентрованої уваги;
  - б) вчитель початкових класів повинен вміти багато чого: слухати, говорити, співати, малювати, володіти методикою викладання, а найголовніше: йому має бути цікаво з дітьми.
3. Реставратор ... відновлює деталі зображення, тонує нейтральними фарбами втрати кольору. Ця робота вимагає великої художньої майстерності.
4. Визначіть професійну роль психолога у системі професійної орієнтації:
  - а) підвищення рівня психологічної культури населення;
  - б) професійне консультування;
  - в) управління системою профінформаційної роботи з молоддю.
5. Охарактеризуйте гнозис професіонала.  
Гнозис професіонала:
  - а) прийом інформації;
  - б) професійна специфіка дій;
  - в) моторика.
6. Праксис професіонала:
  - а) уміння, навички;
  - б) інтенсивність переживань;
  - в) особливості саморегуляції.

*Література:* основна [1; 2; 4; 5; 7; 8; 11; 15; 17; 20; 21];  
додаткова [4; 6; 9; 12–14]

## Теми рефератів

1. Наукові психологічні концепції вивчення професійної орієнтації.
2. Практичні перспективи психолого-професійного інформаційного забезпечення.
3. Образ світу професій.
4. Психологічні особливості професійної освіти.
5. Професійна самоосвіта.
6. Особистісно зорієнтований підхід до вивчення професійної інформації.
7. Психологічна модель професіоналізму.
8. Методи аналізу образу світу у представників різнотипних професій.
9. Трифакторна модель профорієнтації Ф. Парсонса.
10. Історія психологічного вивчення професій.

*Література:* основна [2; 3; 7; 9; 11; 15; 20; 21];  
додаткова [1; 4; 8; 10; 12–14]

### ***Тема 2. Психологічні основи професійної освіти***

Професійна орієнтація як система. Управління професійною орієнтацією. Методи управління профорієнтацією: програмно-цільовий метод, метод прогнозування, метод моделювання, організаційний метод. Напрями професійної орієнтації. Професійна освіта, професійна інформація, професійна пропаганда, агітація. Мета професійної освіти. Професійна інформація як елемент профорієнтації. Система профінформаційної роботи: профінформаційний урок, професіографічна зустріч, професіографічне дослідження. Ідея політехнічної освіти. Ідея безперервної випереджаючої освіти. Проблема формування професіонала.

Навчально-методичні кабінети профорієнтації шкіл, училищ. Центри профорієнтації і діяльність психолога в них. Вік і здатність людини до праці. Гендерні аспекти праці. Індивідуальні стилі праці. Психологічні основи професійної самоосвіти.

**Мета:** дати поняття про систему психологічних основ професійної освіти.

**Методичні вказівки:** при вивченні даної теми звернути увагу на структуру, основні стратегії, напрями професійної освіти.

**Словникова робота:** професійна освіта, професійна самоосвіта, професійна інформація, вибір професії, професійне виховання, професійна агітація, професійна пропаганда, центри профорієнтації.

### **Питання та завдання для самоконтролю**

1. Профорієнтація в системі психологічної науки.
2. Методи психологічного аналізу професійної діяльності.
3. Психологічні особливості професійної освіти.
4. Професійна самоосвіта.
5. Життєвий та професійний шлях особистості.
6. Психологічна допомога у виборі професії.
7. Професійне виховання та його психологічна характеристика.
8. Навчально-методичні кабінети профорієнтації навчальних закладів.
9. Діяльність психолога в центрах профорієнтації.
10. Проблеми психологічного забезпечення підготовки молоді до праці і вибору професії.

### **Творчі завдання та проблемні ситуації**

1. Доповніть визначення. Професійна освіта включає ... (зустрічі, професійну інформацію, пропаганду, політехнізм, професійний відбір, адаптацію).
2. Визначіть складові діючого механізму управління професійною орієнтацією.  
Складові механізму управління професійною орієнтацією — це ...  
(допомога, оцінка власних здібностей, кабінети, лабораторії, відділи і комітети з праці і соціальних питань).
3. Уточніть основні стратегії професійної освіти.  
Основні стратегії професійної освіти — це ...  
(вузькопрофільний спеціаліст, безперервна освіта, політехнічна освіта, розвиток, корекція, розвиток особистості професіонала).
4. Доповніть твердження: “глобальна проблема професійної освіти виражається в питанні ...  
(професійного самовизначення, стратегії формування особистості, правомірності політехнічної освіти, професійній зрілості, вмінні приймати рішення, життєвих цінностях при виборі професії)”.



5. Перспектива використання змодельованої у професійній уяві ситуації передбачає ...  
(прогнозування, випереджаюче навчання, опору на досвід).

*Література:* основна [3; 5; 6; 8; 9; 14];  
додаткова [7; 10; 11; 13]

### **Теми рефератів**

1. Біографічні кризи особистості.
2. Психолого-біографічний кабінет у школі.
3. Система профорієнтаційної роботи у випускних класах загальноосвітньої школи.
4. Професійна орієнтація старшокласників.
5. Сучасний стан профорієнтації в Україні.
6. Профорієнтаційна робота в центрах зайнятості.
7. Профінформація як складова профорієнтації.
8. Психологічні основи профінформаційної роботи.
9. Загальні методичні умови проведення профінформаційної роботи.
10. Психологічні основи професійної самоосвіти

*Література:* основна [5; 7; 8; 10; 12];  
додаткова [2; 3; 6; 9; 11]

### **Тема 3. Професійне самовизначення особистості**

Психологічний зміст і теоретичні підходи у поглядах на проблему самовизначення. Професійне самовизначення особистості (за Є. О. Клімовим). Тривалість процесу, формула вибору професії, аспекти професійної діяльності, аналіз, рефлексія власних професійних досягнень. Самоактуалізація і професійний розвиток особистості (за А. Маслоу). Професійна самоактуалізація. Теоретичні підходи до проблеми професійного самовизначення: соціологічний підхід, соціально-психологічний, диференційно-психологічний. Професійне самовизначення як показник соціально-психологічної зрілості особистості. Типи самовизначення (за А. К. Марковою). Психологічна сутність самовизначення (за М. С. Пряжніковим: професійне, життєве, особистісне). Типи самовизначення. Рівні самореалізації. Етапи професійного самовизначення. Теорії професійного самовизначення. Структура особистості в контексті профорієнтації. Професійна спрямованість. Професійно важливі якості особистості, професійна

компетентність, професійно значущі психофізіологічні властивості (за Е. Ф. Зеєр). Складові професійної спрямованості (мотиви, ціннісні орієнтації, професійна позиція, соціально-професійний статус). Основні складові професійної компетентності: соціально-правова компетентність, персональна компетентність, аутокомпетентність. Професійно важливі якості особистості: спостережливість, пам'ять, технічне мислення, просторова уява, емоційна стійкість, здібності, гнучкість, наполегливість, цілеспрямованість, дисциплінованість, самоконтроль та ін. Професійно значущі психофізіологічні властивості.

**Мета:** вивчення психологічних основ професійного самовизначення особистості. Формування у студентів практичних навичок і вмінь визначення структури особистості і її професійної придатності.

**Методичні вказівки:** сформувати у студентів уміння і навички проводити діагностику на профпридатність до певної професійної діяльності. Правильно організувати і керувати процесом самовизначення.

**Словникова робота:** самовизначення, професійний розвиток, професійне самовизначення, самовдосконалення, самовираження, професійна самоактуалізація, свідомий вибір професії, типи самовизначення, особистісне самовизначення, рівні можливостей професійного самовизначення, рівні самореалізації, етапи професійного самовизначення, професійна спрямованість, професійна компетентність, професійно значущі психофізіологічні властивості, професійна мотивація.

### Питання та завдання для самоконтролю

1. Визначіть мету професійного самовизначення.
2. Назвіть рівні самореалізації (за М. С. Пряжніковим).
3. Назвіть теорії професійного самовизначення.
4. Визначіть зміст поняття “професійна спрямованість”.
5. Виділіть основні складові у структурі професійно обумовленої особистості.
6. Які основні складові професійної компетентності?
7. Як визначаються загальні професійно важливі якості особистості?
8. Розкрийте сутність поняття “професійна мотивація”.
9. Визначіть професійно значущі психофізіологічні властивості особистості.
10. Які основні критерії вибору професії особистістю?

## Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Доповніть твердження.  
Професійне самовизначення — це ...  
(розвиток особистості, трудова експертиза, прогностична оцінка професійних здібностей, процес активного і свідомого пошуку людиною свого місця у світі професій, формування ставлення до конкретної обраної професії).
2. Визначіть типи самовизначення (за А. К. Марковою).  
Типи самовизначення ...  
(соціологічний, особистісний, соціальний, життєвий, професійний, індивідуальний, геніальність, спеціальна компетентність).
3. Аналізуючи потенційні можливості самореалізації особистості, М. С. Пряжников виділяє типи самовизначення ...  
(особистісний, духовний, соціальний, самовираження в межах певної трудової діяльності, самовираження на рівні конкретної спеціальності, життєве самовизначення, диференційовано-психологічне).
4. Визначіть два рівні професійного самовизначення (за Є. О. Клімовим) ...  
(пошуковий, пропедевтичний, гностичний, практичний).
5. Визначіть чотири основні складові у структурі професійно обумовленої особистості (за Є. Ф. Зеєр) ...  
(обдарованість, геніальність, компетентність, професійна спрямованість, професійно важливі якості, професійно значущі психофізіологічні властивості, здібності).

## Теми рефератів

1. Психологічний зміст проблеми професійного самовизначення.
2. Теорії професійного самовизначення.
3. Типи самовизначення.
4. Структура особистості у контексті профорієнтації.
5. Професійна спрямованість особистості.
6. Професійна мотивація.
7. Професійна компетентність.
8. Основні критерії вибору професії.
9. Психологія професійного самовизначення в ранній юності.
10. Життєва перспектива і професіональне самовизначення молоді.

*Література:* основна [4; 6; 7; 9; 10; 12–17; 19];  
додаткова [2; 3; 5; 7; 8; 11; 13; 17]

## Змістовий модуль II. Практичні аспекти професійної орієнтації особистості

### *Тема 4. Професіографія в системі професійної орієнтації*

Теоретичні основи професіографії. Професіографія та її місце в системі професійної орієнтації населення. Професіографічний аналіз діяльності. Професія. Спеціальність. Методи професіографії: метод вивчення виробничої документації, метод опитування, метод спостереження, самоспостереження, самозвіт, експериментальний метод, метод аналізу критичних ситуацій, алгоритмічний метод. Основні принципи вивчення професій. Методологічні принципи складання професіограми. Напрями професіографічних досліджень. Професії типу “людина – людина”. Професіограма професії. Загальна характеристика типу професій. Професії типу “людина – техніка”. Професіограма професії. Професії типу “людина – природа”. Професії типу “людина – знакова система”. Професії типу “людина – художній образ”. Класифікація професій. Проблема професіографії в сучасних ринкових умовах.

**Мета:** розкрити основні теоретичні засади професіографії, знання яких розглядається як необхідна умова кваліфікованого використання професіографічних матеріалів у роботі практичних психологів.

**Методичні вказівки:** познайомити студентів із методами професіографії, закріпити знання про класифікації професій.

**Словникова робота:** професіографія, психограми, професія, класифікація професій, методи професіографії: метод вивчення виробничої документації, метод опитування, метод спостереження, самоспостереження, самозвіт, експериментальний метод, метод аналізу критичних ситуацій, алгоритмічний метод, професії типу “людина – людина”, “людина – техніка”, “людина – природа”, “людина – знакова система”, “людина – художній образ”.

### **Питання та завдання для самоконтролю**

1. Яка мета вивчення різних видів професійної діяльності?
2. Розкрийте сутність понять “професія” і “спеціальність”.
3. Дайте визначення поняття “професіографія”.
4. Що є результатом професіографічного вивчення?
5. На яких принципах базується процес створення професіограм?

6. Визначіть основні підходи до змісту і структури професіограм (за А. К. Марковою).
7. Яку інформацію містить план-схема психологічної характеристики професії?
8. Визначіть труднощі у вивченні професіональної діяльності в сучасних ринкових умовах.
9. Які особливості використання професіографічного матеріалу у профконсультаційній роботі?
10. Розкрийте зміст професіографії.

### **Творчі завдання та проблемні ситуації**

1. Завданням професіографії є:
  - а) комплексний підхід до вивчення професійної діяльності;
  - б) опис технологічних процесів;
  - в) опис професій та основних вимог, які висуває певний вид праці до професійної поведінки людини.
2. Професіографія — це:
  - а) прогнозування;
  - б) галузь практичної психології;
  - в) технологія вивчення вимог, які пред'являє професія до особистісних якостей, психологічних здібностей та психолого-фізичних можливостей людини.
3. У професіографічних дослідженнях використовують методи:
  - а) опис технологічних процесів;
  - б) фізіологічні методи;
  - в) психологічні методи.
4. Загальний план-опис професії включає:
  - а) професіограму;
  - б) психограму;
  - в) експертизу.
5. Принципами професіографії є:
  - а) селективність;
  - б) багаторівневність;
  - в) ідентичність.

### **Теми рефератів**

1. Основні питання професіографії.
2. Схема профорієнтаційного опису професій.

3. Психографічний метод як спосіб прогнозування успішності професійної діяльності.
4. Методи психологічного аналізу професійної діяльності.
5. Схема складання професіограм.
6. Професіографія, її значення і методи роботи.
7. Структура професіограми.
8. Психологічне вивчення професій з метою профконсультацій.
9. Основні питання професіографії.
10. Психологічні характеристики професій.

*Література:* основна [3; 8–12; 14; 17; 18];

додаткова [2; 4; 8; 13; 15; 24]

### **Тема 5. Професійне консультування як компонент профорієнтації**

Зміст і форми професійного консультування. Етичні принципи професійної діяльності: принцип відповідальності, принцип компетентності, принцип добровільності, принцип конфіденційності, принцип активності, принцип позитивного ефекту, принцип лояльності, групова діагностична профконсультація і її переваги.

Етапи групової діагностичної консультації.

Характеристики профконсультацій: інформаційні, діагностичні, медико-психологічні, корекційні, розвивальні, формуючі.

*Розвивальна групова консультація:* застосування активних методів роботи в групі (імітаційні, карткові профорієнтаційні ігри, елементи соціально-психологічного тренінгу, психотехнічні ігри, вправи).

*Індивідуальна професійна консультація*

Корекційна робота профконсультанта.

Поетапна схема професійного консультування.

**Мета:** сформувати у студентів знання про зміст і форми професійного консультування.

**Методичні рекомендації:** при вивченні даної теми зорієнтувати студентів на засвоєння знань з надання допомоги особистості у вирішенні проблем індивідуальної зайнятості.

**Словникова робота:** професійне консультування, етичні принципи професійної діяльності, стадії профконсультації, групова профконсультація, індивідуальна профконсультація, корекційна робота профконсультанта, схема професійного консультування, професійне самовизначення, ціннісні орієнтації, життєва перспектива, професійна психодіагностика.

### Питання та завдання для самоконтролю

1. Що є змістом професійного консультування?
2. Які є форми професійного консультування?
3. Назвіть етичні принципи професійної діяльності.
4. Визначіть переваги групової профконсультації.
5. Які виділяють профконсультації за кількісними ознаками?
6. Визначіть, які можуть бути профконсультації за цільовою ознакою?
7. Яку інформацію отримує особистість у ході групової профконсультації?
8. Які психологічні особливості інформації необхідно враховувати при підготовці інформаційної консультації?
9. Які завдання вирішуються при проведенні діагностичної групової профконсультації?
10. Які етапи включає групова діагностична консультація?

### Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Визначіть головне завдання профконсультанта.  
Головне завдання профконсультанта:
  - а) змінює напрям розвитку особистості;
  - б) вивчає кризові моменти особистості;
  - в) допомагає особистості зорієнтуватися, знайти вихід з проблемної ситуації, пов'язаної з вибором професії.
2. Доповніть твердження.  
Професійна консультація — це:
  - а) система психологічного вивчення особистості з метою допомоги свідомо обрати професію;
  - б) форма трудової експертизи;
  - в) елементи трудової експертизи;
  - г) елементи роботи з персоналом;
  - д) прогнозування.
3. Визначіть стадії профконсультації...  
(придатність, стагнація, конфлікт, самовизначення, знайомство, альтернативні рішення, проблема, конкретні дії, бажаний результат).
4. Професійна психодіагностика — це:  
(інтерактивні методики, проєктивні методи, встановлення психологічного діагнозу, засіб інформаційного забезпечення профконсультування);

5. Залежно від характеру допомоги виокремлюють види профконсультацій ...  
(соціальні, інтелектуальні, алгоритмічні, довідкові, діагностичні, медичні).
6. Визначіть мету профконсультування.  
Мета профконсультування ...  
(психотехніка, трудова експертиза, підготовка особистості до професійного самовизначення, виявлення придатності людини до конкретного виду діяльності).

### **Теми рефератів**

1. Сутність і завдання професійної консультації.
2. Психологічне консультування з професійної орієнтації.
3. Профконсультація як взаємодія консультанта і оптанта.
4. Індивідуальна профконсультація.
5. Психологічні проблеми професійної консультації.
6. Групова профконсультація.
7. Види профконсультацій.
8. Психодіагностичні напрями професійного консультування.
9. Особистість: проблеми психологічного профконсультування.
10. Поетапна схема професійного консультування.

*Література:* основна [4; 5; 7; 8; 10; 11; 13; 17];  
додаткова [3; 6; 8; 12; 14; 24]

### **Тема 6. Психологічні особливості професійного відбору**

Об'єкт, предмет, методи, розвитку професійного відбору.

Варіант змістовно-процесуальної моделі професійного самовизначення. Схема побудови особистої професійної перспективи. ОПП за С. М. Пряжниковим [14]. Фактори вибору професії за Є. О. Клімовим [8].

Психологічна трудова експертиза. Прогностична. Ретроспективна.

Етапи професійного відбору.

Профвідбір — як система заходів, яка здійснюється з метою надання допомоги людині, що прагне знайти професію.

Формула вибору професії.

Організаційні основи професійного відбору. Методологія професійного психологічного відбору. Професійно важливі якості осо-



бистості в системі профвідбору. Роль і місце особистості в процесі діяльності. Нормативні кризи під час діяльності. Характеристика етапів професійного розвитку і формування особистості в професійній діяльності. Сучасні погляди на проблему здібностей. Психомоторика особистості в системі профвідбору.

**Мета:** визначення рівня індивідуальних професійно важливих якостей та їх відповідності вимогам професії.

**Методичні рекомендації:** при вивченні даної теми зорієнтувати студентів на засвоєння знань про ефективність професійного відбору.

**Словникова робота:** професійний відбір, принципи професійного відбору, трудова експертиза, етапи професійного відбору, якості особистості, кризи особистості, індивідуальність, особистість, особливості професійної діяльності.

### **Питання та завдання для самоконтролю**

1. Визначіть етапи системи прогнозу діяльності у професійному відборі.
2. Яка мета професійного психологічного відбору?
3. Які принципи професійного відбору?
4. Розкрийте суть аспектів профвідбору на сучасному етапі розвитку України.
5. Визначіть принципи професійного відбору.
6. Які науково-практичні проблеми професійного відбору спеціалістів?
7. Які організаційні основи професійного відбору?
8. Охарактеризуйте сучасні підходи до системи раціонального розподілу трудових ресурсів за групами подібних спеціальностей.
9. Які професійно важливі якості особистості важливі в системі профвідбору?
10. Визначіть напрями прогнозу діяльності професійного відбору.

### **Творчі завдання та проблемні ситуації**

1. Виділіть два основних аспекти в проблемі професійного психологічного відбору  
(створення професіограм, алгоритм складання психограми, вимоги професії, фахівець з його індивідуально-психологічними

- особливостями, специфіка діяльності, що вимагає від особистості професійних якостей).
2. Метою професійного психологічного відбору є ... (визначення рівня відповідності індивідуальних рис майбутнього професіонала до вимог професії, здійснення прогнозу успішності, практична професійна діяльність).
  3. Якість спеціалістів забезпечується ... (системою навчання та виховання, професійним відбором, ефективністю професійної орієнтації молоді).
  4. Професійний відбір — це ... (визначення здібностей кандидатів до виду праці по стану здоров'я, підвищення працездатності, комплекс засобів по виявленню осіб, придатних до конкретної спеціальності).
  5. Ефективність професійного відбору має три основні виміри ... (підвищення рівня працездатності; економічний ефект, який дає професійний відбір; соціально-психологічний ефект; спрямованість особистості; виявлення здатності особистості до певної праці по стану здоров'я; психофізіологічний вибір; раціональний розподіл трудових ресурсів).

### **Теми рефератів**

1. Принципи професійного відбору.
2. Організаційні основи професійного відбору.
3. Професійно важливі якості особистості в системі профвідбору.
4. Психомоторика особистості в системі профвідбору.
5. Професійна орієнтація в системі профвідбору.
6. Прогноз діяльності в професійному відборі.
7. Емоційне ставлення особистості до вибору професії.
8. Проблеми професійно-психологічного відбору.
9. Психологічний відбір у професійній і освітній діяльності.
10. Практичні засади професійного відбору.

*Література:* основна [2; 5; 7; 13; 17; 22];  
додаткова [1; 2; 6; 19; 26]

## ***Тема 7. Психологічна характеристика професійної придатності особистості***

Розвиток, визначення, деформація характеристик рівня профпридатності особистості до діяльності.

Визначення характеристики рівня професійної придатності людини. Зміст профпридатності. Основні положення, види, рівні, завдання системи визначення професійної придатності. Актуальність визначення професійної придатності. Методологічні підходи визначення професійних вимог. Психологічна експертиза професійної придатності особистості. Психологічні методики визначення професійної придатності. Критерії визначення професійної придатності. Класифікація професійної придатності. Процес формування професійної придатності, основні етапи: трудове виховання і навчання, професійна орієнтація, професійний добір, професійна підготовка, професійна адаптація, професійна діяльність, професійна атестація, професійна реабілітація.

**Мета:** обґрунтувати й визначити сутність і зміст сучасного розуміння поняття “професійна придатність”.

**Методичні рекомендації:** звернути увагу студентів на основні положення, види, рівні, завдання системи визначення професійної придатності.

**Словникова робота:** професійна придатність, професійні вимоги, види, рівні професійної придатності, критерії визначення професійної придатності, концепції аналізу діяльності, концепції аналізу придатності особистості, методи.

### **Питання та завдання для самоконтролю**

1. Сформулюйте визначення “професійна придатність”.
2. Що являє собою процес формування професійної придатності?
3. Визначіть основні етапи професійної придатності особистості.
4. Охарактеризуйте рівні професійної придатності особистості.
5. Розкрийте суть класифікації професійної придатності (за Є. Клімовим).
6. Проаналізуйте зміст профпридатності.
7. Визначіть завдання професійної придатності.

8. Охарактеризуйте процедуру діагностики і прогнозування професійної придатності.
9. Обґрунтуйте професійно значущі вимоги до особистості.
10. Охарактеризуйте методичні принципи психологічного вивчення професійної придатності.

### **Творчі завдання та проблемні ситуації**

1. Професійна придатність — це ...  
(формування професійної придатності конкретної людини; сукупність індивідуальних особливостей людини, що впливають на освоєння трудовою діяльністю; динамічна властивість придатності до конкретної професії).
2. Система професійної придатності (за Є. Клімовим) включає складові ...  
(дієздатність, професійну придатність, спеціальні здібності, ступінь фізичного та психічного здоров'я, особистісний підхід до діяльності, надійність людини, психомоторика, конструктивність).
3. Класифікація професійної придатності на основі врахування характеру психологічних і медичних передумов до успішної діяльності має 4 складові ...  
(якості, рівень задоволення процесом діяльності, професійне самовизначення, придатність, непридатність, відповідність до визначеної галузі діяльності, покликання, сумлінність).
4. При вивченні системи “людина — професія” варто враховувати ...  
(комплекс характеристик людини, від яких залежить успіх у професійному становленні; спосіб життя; деформації; професійну мотивацію; тип реагування; професійну підготовленість; рівень функціональної готовності, акцентуації характеру, стан індивідуально-психологічних функцій людини).
5. Прогнозування професійної придатності здійснюється за допомогою  
(моделювання, психодіагностики, особистісного фактора, стандартизації методик).

### **Теми рефератів**

1. Психологія професійної придатності.

2. Розвиток і визначення рівня профпридатності особистості до діяльності.
3. Види профпридатності.
4. Процес формування професійної придатності.
5. Психологічні методики визначення професійної придатності.
6. Особливості аналізу діяльності та професійної придатності особистості.
7. Основні вимоги до класифікації методів психодіагностики професійної придатності.
8. Завдання системи визначення професійної придатності.
9. Принципи визначення професійної придатності.
10. Класифікація професійної придатності (за Є. Клімовим).

*Література:* основна [3; 5; 13; 14; 17; 19; 21; 22];  
додаткова [4; 14; 17; 18; 24; 26]

### ***Тема 8. Психодіагностичні методи і прогноз діяльності в системі психологічного відбору***

Професійна психодіагностика. Теорія і практика з'ясування наявності і ступеня вираженості у людини певних психологічних ознак. Засіб інформаційного забезпечення профконсультування. Психодіагностичні напрями професійного консультування (за О. Коронцевою).

Професійне самовизначення. Методи психодіагностики: Тести, опитувальники: ДДО Є. О. Клімова, опитувальники професійних інтересів, тести на визначення рівня інтелекту, тест Алетхауера, тест Айзенка, ШТУР та ін.

Тести спеціальних здібностей. Тест Люшера, бесіда, інтерв'ю.

Професійна придатність. Методи психодіагностики: апаратурні психофізіологічні та поведінкові методики. Тести інтелекту, спеціальних здібностей.

Тести досягнень.

Професійна адаптація. Стандартизоване спостереження, тести-опитувальники. Проективні методики: “незавершених речень”, тест Люшера, ТАТ, тест Розенцвейга, графічні проективні методики.

Реалізація професійного психологічного потенціалу. Методи психодіагностики: методи інтелекту, креативності, тести досягнень, здібностей. Опитувальники: потреба в досягненнях, ставлення до про-

фесії, самооцінка. Стандартизоване спостереження. Психологічна бесіда, інтерв'ю.

Професійний ріст, кар'єра. Методи дослідження: методи дослідження інтелекту, креативності, тести досягнень. Проективні методики: “незавершених речень”, тест Люшера, ТАТ, тест Розенцвейга, графічні проективні методики, методики вивчення самооцінки, рівня домагань.

Професійні деструкції (стагнація, кризи, конфлікти). Тести-опитувальники: тест Кетелла, психобіографія, каузометрія. Проективні методики: тест Люшера, фрустраційний тест Розенцвейга, методики визначення самооцінки.

Професійна реабілітація. Патопсихологічний діагностичний опитувальник А. Лічко. Проективні методики: графічні проективні методики. Тести інтелекту, досягнень, спеціальних здібностей, тест Люшера.

Бесіда, інтерв'ю, спостереження та ін.

**Мета:** виявлення придатності людини до конкретного виду діяльності на основі інформаційного, діагностичного, психологічного забезпечення профконсультування.

**Методичні рекомендації:** сформувати у студентів практичні навички і вміння організації та проведення професійної психодіагностики.

**Словникова робота:** професійна психодіагностика, тести-опитувальники, проективні методики, апаратурні психофізіологічні та поведінкові методики, тести інтелекту, спеціальних здібностей, тести досягнень, графічні проективні методики, професійне самовизначення, професійна адаптація, професійний ріст, професійні деструкції.

### Питання та завдання для самоконтролю

1. Визначіть об'єкт професійної психодіагностики.
2. Дайте визначення сутності “професійна психодіагностика”.
3. Назвіть об'єктивні методи у професійній психодіагностиці.
4. Що допомагають діагностувати тести-опитувальники?
5. Яке завдання профдіагностики?
6. Назвіть інтерактивні методи в профдіагностиці.
7. Які методи належать до проективних методів?

8. Що допомагає визначити стандартизоване аналітичне спостереження?
9. Яка мета застосування методів профдіагностики?
10. Що реєструється за допомогою апаратурних психофізичних методів?

### **Творчі завдання та проблемні ситуації**

1. Професійна психодіагностика — це ...  
(професійне самовизначення, професійна орієнтація, теорія і практика з'ясування наявності і ступеня вираженості у людини певних психологічних ознак, засіб інформаційного психологічного забезпечення профконсультування).
2. Об'єктом професійної психодіагностики є ...  
(знання, уміння, загальні і спеціальні здібності, особливості перебігу психічних процесів, станів, мотиви, інтереси, особистісні риси, професійна спрямованість, ціннісні орієнтації, стан здоров'я).
3. Визначіть, які методи використовують для діагностування професійної придатності особистості?  
(Тести-опитувальники, проєктивні методики, апаратурні психофізичні і поведінкові методики).
4. Описати особливості професійної діяльності за схемою опису професій (за Є. Клімовим).
5. Діагностувати потреби особистості в досягненні (за Ю. Орловим).

### **Теми рефератів**

1. Схема опису професій.
2. Психологічні модулі різних професій.
3. Визначення професійної мотивації особистості.
4. Діагностика соціально-психологічних установок особистості в мотиваційно-потребнісній сфері.
5. Вивчення професійної ідентифікації особистості.
6. Характеристика типів професій (за Н. Жемера).
7. Диференційно-діагностичний опитувальник інтересів (ДДО — за Є. Клімовим).
8. Психодіагностичні напрями професійного консультування.

9. Когнітивна орієнтація (метод контролю Дж. Роттера).
10. Дослідження професійної готовності особистості до вибору професії.

*Література:* основна [7; 12; 13; 15–17; 21];  
додаткова [4; 6; 8; 10; 11; 14; 16]

## **СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ**

### *Основна*

1. *Балл Г. О.* Психолого-педагогічні засади професійної орієнтації школярів // Професійна діагностика / Упоряд. Т. Гончаренко. — К., 2004.
2. *Барабаш Ю. Г.* Психолого-педагогічні основи вибору професії: Навч. посіб. — Луцьк, 2003.
3. *Бодров В. А.* Психология профессиональной пригодности: Учеб. пособие для вузов. — М., 2001.
4. *Боровский А. Б., Пататенко Т. М., Шекин Г. В.* Система методов профессиональной ориентации. Кн. 1. Основы профессиональной ориентации: Уч.-метод. пособие. — К., 1993.
5. *Вірна Ж. П.* Основи професійної орієнтації. — Луцьк, 2003.
6. *Головаха Е. И.* Жизненная перспектива и профессиональное самоопределение молодежи. — К.: Наук. думка, 1988. — 144 с.
7. *Жуковская В. И.* Психологические основы выбора профессии. — Минск, 1978.
8. *Захаров Н. Н. и др.* Профессиональная ориентация школьников. — М., 1989.
9. *Зеер Э. Ф.* Психология профессий. — Екатеринбург, 1997.
10. *Зеер Э. Ф.* Психология профессий: Учеб. пособие для студ. вузов, 2-е изд., перераб. и доп. — М., 2003.
11. *Карпиловська С. Я. та ін.* Основи професіографії: Навч. посіб. — К., 1997.
12. *Киселев С. Н. и др.* Диагностические методы в профессиональной ориентации. — Славянск, 2001.
13. *Клімов Г. І.* Професійна орієнтація і методика профорієнтаційної роботи. — К., 1998.
14. *Клімов Е. А.* Как выбрать профессию. — К., 1990.
15. *Клімов Е. А.* Образ мира в разнотипных профессиях. — М., 1985.



16. *Климов Е. А.* Психология профессионального самоопределения. — Ростов н/Д, 1996.
17. *Корольчук М. С., Крайнюк В. М.* Теория і практика професійного психологічного відбору. — К., 2006.
18. *Професіограми і професіокарти основи професій.* — К., 1986.
19. *Пряжников Н. С., Пряжникова Е. Ю.* Психология труда и человеческое достоинство: Учеб. пособие. — М., 2001.
20. *Савченко В. А. та ін.* Профорієнтація населення і професійне навчання незайнятих громадян. — Кременчук, 1997.
21. *Федоришин Б. А.* Система профинформационной работы со старшеклассниками. — К., 1988.
22. *Федоришина І. Л.* Умови забезпечення вибору професії як життєвої цінності // Психологія. — Наук.-метод. зб. — Вип. 40. — К.: Освіта, 1993. — С. 53–63.

*Додаткова*

1. *Васильков В. М.* Формування психологічної готовності школярів до вибору професії // Психологія: Зб. наук. праць. — Вип. 3. — К., 1999. — С. 268–271.
2. *Єгорова Є. Б.* Мотивація професійного вибору школярів // Проблеми освіти: Наук.-метод. зб. — Вип. 11. — К., 1998. — С. 114–116.
3. *Зарицка В. В.* Психологічна підтримка учнів у їх соціальному і професійному самовизначенні // Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та вузі. — Вип. 3. — Рівне, 2002. — С. 45–47.
4. *Корнієнко І. О.* Професійні орієнтації в системі життєвих стратегій старшокласників // Практична психологія та соціальна робота. — 2000. — № 5. — С. 35–38.
5. *Котик І. О.* Роль рефлексії у формуванні готовності до вибору професії // Практична психологія та соціальна робота. — 2006. — № 3. — С. 67–71.
6. *Мамазинська П. Е.* Мотивація вибору професії вищої кваліфікації // Психологія. — Вип. 13. — К., с. 145–153.
7. *Матвеев О., Жемера Н.* Технологія професійного самовизначення // Директор школи. — 2003. — № 43–45. — С. 11, 12, 14.
8. *Мир профессий. Человек — знаковая система: Сб. / Сост. С. Н. Левнева и др.* — М.: Молодая гвардия, 1988. — 351 с.

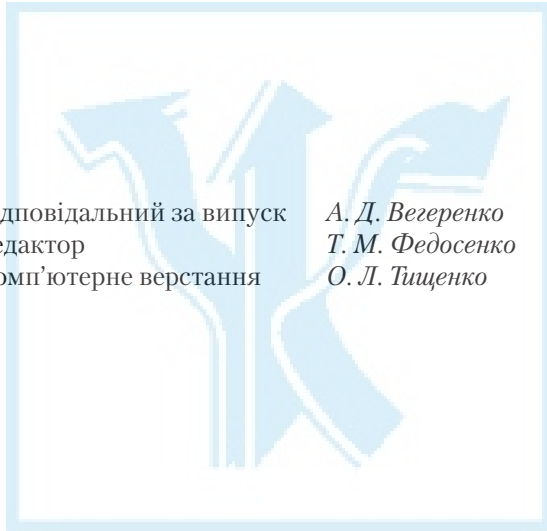
9. *Мир* професій. Человек — техника: Сб. / Сост. Р. Д. Каверина. — М.: Молодая гвардия, 1988. — 335 с.
10. *Мир* професій. Человек — человек: Энцикл. изд. / Сост. Р. Д. Каверина. — М.: Молодая гвардия, 1986. — 300 с.
11. *Мир* професій. Человек — художественный образ: Сб / Сост. А. Смирнов. — М.: Молодая гвардия, 1987. — 383 с.
12. *Моя профессия*: Краткий энцикл. справ. / Под ред. А. И. Тимуги и др. — Кишинев, 1987. — 544 с.
13. *Носков В.* Від самопізнання — до своєї професії // Психологія. — 2005. — № 1. — С. 15–18.
14. *Пиняева С. Е., Андреев Н. В.* Личностное и профессиональное развитие в период зрелости // Вопр. психологии. — 1988. — № 2. — С. 3–10.
15. *Про затвердження* Положення про професійну орієнтацію молоді, яка навчається // Інформ. зб. МО України. — 1995. — № 15. — С. 2–7.
16. *Професійна діагностика* (збірник) / Упоряд. Т. Гончаренко. — 2-ге вид. — К.: Ред. заг. пед. газет., 2005. — 120 с.
17. *Рання молодість*: Проблеми смислоутворення, подальше професійне й життєве в самовизначення // Основи практичної психології: Підручник. — К., 1989. — С. 447–454.
18. *Слободенюк О.* Концепція формування свідомого вибору професійної кар'єри // Директор школи. — 2007. — № 16. — С. 9–12.
19. *Становська Т. В.* Формування готовності старшокласників до самостійного вибору майбутньої професії // Пробл. освіти / Гол. ред. В. Г. Кремень, вип. 26. — К., 2001. — С. 182–187.
20. *Твоя майбутня професія* // Шкільний світ. — 2002. — № 33. — С. 4–5.
21. *Турініна О. Л.* Навчально-виховна система активізації орієнтації на педагогічну професію в учнів педкласів // Психологія: Зб. наук. праць, вип. 2. — К., 1998. — С. 98–101.
22. *Турищева Л. В.* Вибір професії // Виховна робота в школі. — 2006. — № 3. — С. 46–49.
23. *Уніят С., Комінко С.* Вибір професії, або задача з багатьма невідомими. — Тернопіль: Підручники і посібники, 1997. — 87 с.
24. *Чернявская А. П.* Психология консультирования профориентации. — М., 2001.

25. *Якимович Т. Д.* Як сформувати та оцінити інтелектуальні професійні вміння // Обдарована дитина. — 2003. — № 3. — С. 2–8.
26. *Янес Харри.* Здоровье и выбор профессии / Под ред. А. Киверяма. — Таллинн, 1988. — 62 с.



## **ЗМІСТ**

Пояснювальна записка.....	3
Тематичний план дисципліни “Психологічні основи профорієнтації” .....	4
Завдання для самостійної роботи .....	5
Список літератури.....	24



Відповідальний за випуск *А. Д. Везеренко*  
Редактор *Т. М. Федосенко*  
Комп'ютерне верстання *О. Л. Тищенко*

**МАУП**

Зам. № ВКЦ-3740

Підп. до друку 27.02.09. Формат 60×84/16. Папір офсетний.

Друк ротатійний трафаретний.

Ум. друк. арк. 1,62. Обл.-вид. арк. 1,42. Наклад 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)

03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»

03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. XX

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру  
суб'єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008*